

Att inom småbarnspedagogiken stöda välbefin- andet för barn med neuropsykiatriska funktions- variationer

Erica Willner

Lärdomsprov

Socionom

2024

Lärdomsprov

Erica Willner

Att inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer

Yrkehögskolan Arcada: Det sociala området, 2024.

Uppdragsgivare:

Stiftelsen Bensow

Sammandrag:

Detta lärdomsprov har som uppgift att besvara frågan: *Hur kan man inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska utmaningar?* Lärdomsprovet fokuserar på olika aspekter av barns välbefinnande ur ett socialpedagogiskt och salutogent perspektiv. För att besvara på frågan har en litteraturöversikt gjorts. Denna kunskap har sökts via olika databaser och har sedan bearbetats till text, genom innehållsanalys. Till denna innehållsanalys hörde att tematisera, kategorisera, fylla kategorierna med innehåll och jämföra artiklars likheter och olikheter med varandra. Totalt analyserades sju artiklar. Analysen resulterade i tre olika teman: *Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation*, *Förståelse* och *Samarbete*. Dessa teman öppnade upp för sex olika kategorier: *Känsloreglering och exekutiva funktioner*, *Socialt stöd*, *Inklusion och delaktighet*, *Se barnet som en enskild individ med individuella behov*, *Utbildning för pedagogerna*, *Samarbete med vårdnadshavare och kollegor*. Resultatet av innehållsanalysen resulterade i olika metoder för att stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation. Dessa var bl.a. att använda sig av bildstöd, se barnet som en individ och utgå från barnens styrkor och intressen. Ett gott samarbete mellan hemmet och daghemmet, men även mellan kollegor visade sig vara viktigt för barnets välbefinnande. Många artiklar tog upp vikten av smågruppsverksamhet och att ge barnet återkommande, direkt och specifik feedback.

Nyckelord:

Småbarnspedagogik, neuropsykiatrisk funktionsvariation, välbefinnande

Degree Thesis

Erica Willner

Att inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer

Arcada University of Applied Sciences: Bachelor of social services, 2024.

Commissioned by:

Stiftelsen Bensow

Abstract:

This thesis aims to answer the question: How can early childhood education support the well-being of children with neuropsychiatric challenges? The thesis focuses on children's well-being from a social-pedagogical and salutogenic perspective. To answer the question, a literature review has been made. The knowledge has been searched via various databases and processed into text by thematising, categorising, filling the categories with content and comparing the article's similarities and differences. A total of seven articles were analysed. The analysis resulted in three themes: *support for children with neuropsychiatric challenges, understanding and cooperation*. These themes opened up six categories: *emotional regulation and executive functions, social support, inclusion and participation, acknowledging the child as an individual with individual needs, education for pedagogues, and cooperation with guardians and colleagues*. The content analysis results in different methods to support the well-being of children with neuropsychiatric challenges. These consisted of, among other things, using images as support and seeing the child as an individual, using the child's interests and strengths in early childhood education. Cooperation between the home and daycare, as well as between colleagues, also proved to be essential for the child's well-being. Many articles addressed the importance of small group activities and giving the children frequent, direct and specific feedback.

Keywords:

Early childhood education, neuropsychiatric symptoms, well-being

Opinnäyte

Erica Willner

Att inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer

Ammattikorkeakoulu Arcada: Sosiaaliala, 2024

Toimeksiantaja:

Bensowin säätiö

Tiivistelmä:

Tämän opinnäytetyön tehtävä on vastata kysymykseen: *Miten voi varhaiskasvatuksessa tukea lasten hyvinvointia, joilla on neuropsykiatrisia haasteita?* Opinnäytetyö keskittyy lasten hyvinvoinnin eri puoliin sosiaalipedagogisesta ja salutogeenisestä näkökulmasta. Kysymykseen vastaamiseksi on tehty kirjallisuuskatsaus. Tätä tietoa on haettu eri tietokantojen kautta ja muodostettu tekstiksi tematisoimalla, luokittelemalla ja täyttämällä kategoriat sisällöllä ja vertaamalla artikkeleiden yhtäläisyyksistä ja eroista. Yhteensä seitsemän artikkelia analysoitiin. Analyysi johti kolmeen eri teemaan: *Neuropsykiatristen haasteiden tukeminen, ymmärtäminen ja yhteistyö*. Nämä teemat avasivat eri kategoriat: *tunteiden säätely ja toiminnanohjaus, sosiaalinen tuki, osallisuus ja osallistuminen, lapsen näkeminen yksilönä, koulutus kasvattajille, yhteistyö huoltajien ja kollegoiden kanssa*. Sisältöanalyysin tulokset johtivat erilaisiin menetelmiin, joilla voi tukea neuropsykiatristen haasteiden kärsivien lasten hyvinvointia. Näihin kuului muun muassa kuvatuon käyttö, nähdä lapsi yksilönä ja ottaa huomioon lapsen kiinnostuksen kohteita ja vahvuuksia. Toimiva yhteistyö kodin ja päiväkodin kanssa, mutta myös työtovereiden välillä osoittautui myös tärkeäksi lapsen hyvinvoinnille. Monissa artikkeleissa käsiteltiin pienryhmätoiminnan ja lapille säännöllinen, suora ja spesifistä palautteen tärkeyttä.

Avainsanat:

Varhaiskasvatus, neuropsykiatriset oireet, hyvinvointi

Innehåll

1	Inledning	6
2	Syfte och frågeställningar	7
3	Bakgrund	7
3.1	Styrdokument inom småbarnspedagogiken	7
3.2	Styrdokumentens implementering i vardagen	9
3.2.1	Fostran	9
3.2.2	Undervisning	11
3.2.3	Vård	12
3.2.4	Samarbete med vårdnadshavare	13
3.3	Olika former av stöd inom småbarnspedagogiken	14
3.4	Neuropsykiatriska störningar	14
3.4.1	ADHD (Attention deficit hyperactivity disorder)	15
3.4.2	Autismspektrum	16
4	Tidigare forskning	18
4.1	Barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation inom småbarnspedagogiken	18
4.1.1	Emotionella färdigheter och aktivitetsreglering	19
4.1.2	Sociala utmaningar	20
4.1.3	Exekutiva funktioner	20
4.2	Hur utmaningar gällande neuropsykiatrisk funktionsvariation kan stödas inom småbarnspedagogiken	21
4.3	Samarbete mellan småbarnspedagogiken och hemmet	23
5	Teoretisk referensram	24
5.1	Socialpedagogiskt förhållningssätt	24
5.2	Det salutogena perspektivet	26
6	Metod och arbetsprocess	28
6.1	Litteraturstudie	28
6.2	Insamling av material	29
6.3	Innehållsanalys	30
6.4	Trovärdighet och pålitlighet	32
6.5	Etiska överväganden	32
7	Resultat	33
7.1	Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation	33
7.1.1	Känsloreglering och exekutiva funktioner	34
7.1.2	Socialt stöd	35
7.2	Förståelse	39
7.2.1	Se barnet som en enskild individ med individuella behov	39
7.2.2	Utbildning för pedagogerna	40
7.3	Samarbete	41
8	Diskussion	42

8.1	Resultatdiskussion med koppling till teoretiska referensramen och tidigare forskning	42
8.2	Metoddiskussion	45
8.3	Avslutande diskussion och förslag på fortsatt forskning	46
Källor	47
Bilagor	50

Figurer

Figur 1, Databaser, sökord och artiklar.....	18
--	----

1 Inledning

En av de viktigaste lärdomarna jag tagit med mig av min socionomutbildning är att en socionom skall vara flexibel och anpassbar till samhällets olika förändringar. Vi skall kunna utveckla vårt arbetssätt, men även tankesätt och förhållningssätt i takt med våra kunders behov. För att vi ska hållas med i samhällets utveckling och svängar måste vi öka vårt kunnande och anpassa oss.

Någonting som många i vårt samhälle kämpar med är neuropsykiatriska utmaningar. Antalet personer som fått rehabilitering angående aktivitets- och uppmärksamhetsstörning (ADHD) har ökat tolvfald under åren 2012–2022. Antalet personer som fått rehabilitering pga. autismspektrumet har tredubblats (FPA 2024). Förekomsten av ADHD-diagnoser hos pojkar (7–12 år) år 2015 var 6051 och hos flickor (7–12 år) 1316. År 2022 hade förekomsten av ADHD-diagnoser stigit för pojkarna till 16 801 och för flickorna till 5075 (THL 2024).

För mig är ämnet nära mitt hjärta då jag jobbat med barn inom småbarnspedagogiken som upplevt neuropsykiatriska utmaningar. Jag har känt mig otillräcklig med den kunskap och erfarenhet jag har i mitt bemötande med dem. Jag önskar att genom detta lärdomsprov utöka min egen kunskap och ge läsaren chansen till samma.

Lärdomsprovet inkluderas i projektet *Stödande av barnets välbefinnande och utveckling inom småbarnspedagogiken*. Beställaren för arbetet är stiftelsen Bensow. Målet för arbetet är att socionomen skall utveckla sin småbarnspedagogiska kompetens genom att delta i utvecklingsprojekt som ger evidensbaserad kunskap inom ramen för småbarnspedagogiken. Jag tänker göra detta genom att fokusera på barns välbefinnande inom småbarnspedagogiken genom ett neuropsykiatriskt perspektiv.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att granska hur pedagogerna inom småbarnspedagogiken kan stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska utmaningar. Avsikten med detta arbete är att finna konkreta metoder och stödformer för att stöda barnen i deras vardag på daghemmet.

Frågeställning: Hur kan man inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska utmaningar?

3 Bakgrund

I detta kapitel kommer olika begrepp behandlas som är viktiga för att förstå arbetets helhet. Kapitlet börjar med att gå igenom för detta arbete relevant information angående småbarnspedagogiken och dess styrdokument.

I kapitlet kommer det även diskuteras allmänt om neuropsykiatriska störningar, men också på mer detaljerat plan gällande ADHD och Autismspektrum. Orsaken varför jag valde att ta med dessa diagnoser är för att relevant forskning hittas bäst genom att använda diagnoserna som sökord. Dessutom öppnar dessa diagnoser upp möjligheten att förstå sig på olika sorters neuropsykiatriska utmaningar. Jag anser att det är viktigt att förstå sig på utmaningarna för att kunna hitta rätt stöd till dem.

I detta arbete framkommer ordet pedagog många gånger. Med pedagog avser jag de personer som jobbar i en barngrupp inom småbarnspedagogiken, dvs. lärare inom småbarnspedagogik, socionom inom småbarnspedagogik och barnskötare inom småbarnspedagogik.

3.1 Styrdokument inom småbarnspedagogiken

I lagen om småbarnspedagogik står det att syftet med småbarnspedagogiken är att främja en helhetsmässig utveckling enligt barnets utveckling och ålder. Inom

småbarnspedagogisk verksamhet skall barnens livslånga lärande och utbildningsmässiga jämlikhet främjas. Verksamheten skall utgå från barns konst, lek, rörelse och kulturtradition. Miljön för verksamheten skall vara trygg, utvecklande, hälsosam och främja lärande hos barn. Inom småbarnspedagogisk verksamhet skall det även strävas efter att möjliggöra positiva upplevelser av lärande för barnen. Olika metoder och sätt att utföra verksamheten skall vara respektfulla mot barnen. (Lag om småbarnspedagogik, 540/2018, §3)

Inom småbarnspedagogisk verksamhet skall likabehandling och jämställdhet främjas. Kulturtraditioner, religion, språk och livsåskådning skall även betonas. Dessutom har småbarnspedagogiken även som uppgift att lära barnen förstå och respektera dessa. (Lag om småbarnspedagogik, 540/2018, §3)

Inom småbarnspedagogiken skall varje barn betraktas som en enskild individ med individuella behov. De individuella behoven skall identifieras och stöd ska ordnas för att tillgodose dessa. Ibland kan det handla om mångprofessionellt samarbete. (Lag om småbarnspedagogik, 540/2018, §3)

Småbarnspedagogiken skall vägleda barnen till ett hållbart handlingssätt och samhällsgemenskap. Barnens förmågor till växelverkan skall stödjas och barnen skall läras att visa respekt för andra människor. (Lag om småbarnspedagogik, 540/2018, §3)

Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att barnens åsikter tas i beaktan och att barnen skall kunna bestämma om vissa aspekter i deras vardag. I den småbarnspedagogiska verksamheten ingår ett gott samarbete med vårdnadshavarna. Detta främjar i sin tur en lugn och positiv utveckling hos barnet. Dessutom skall småbarnspedagogiken stöda föräldraskapet i fostringsfrågor. (Lag om småbarnspedagogik, 540/2018, §3)

För att lagen skall följas finns det lokala planer för småbarnspedagogiken. Dessa planer skall med jämna mellanrum utvärderas och uppdateras. Då planen utvecklas skall det finnas möjlighet för vårdnadshavare och barn att vara med och påverka den. (Utbildningsstyrelsen 2022)

Förutom de lokala planerna inom småbarnspedagogiken skall det även finnas individuella planer för varje enskilt barn. Den individuella planen utgår från barnets bästa och hans individuella behov. Byggstenarna för planen är barnets styrkor, intresseområden och behov. I den individuella planen ingår systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. I dessa har barnet rätt att uttrycka sina önskemål och åsikter. Professionella inom småbarnspedagogiken skall sedan tillämpa dessa på lämpliga sätt i verksamheten.

Den individuella planen skall uppdateras med jämna mellanrum och barnets tidigare plan används som referens. I den individuella planen ingår målsättningar och metoder för att uppfylla barnets individuella behov och mål. För att granska om målen blir nådda är det viktigt med pedagogisk dokumentation, från bl.a. pedagogernas observationer. (Utbildningsstyrelsen 2022)

3.2 Styrdokumentens implementering i vardagen

I styrdokumentet angående småbarnspedagogiken står det vad småbarnspedagogiken ansvarar för och vad den skall tillgodose barnen med. Till följande öppnas det upp hur dessa styrdokument implementeras konkret i vardagen för att främja barns välbefinnande.

3.2.1 Fostran

Den småbarnspedagogiska fostran har som uppgift att handleda barnen till att finna sina egna identiteter, lära barnen känna sig själva och hur de kan inverka på omgivningen och människorna i den. Barnen skall lära sig om kulturella värderingar, normer och seder. Barnen skall även läras om etik och respektfullt bemötande. Förutom det har den småbarnspedagogiska fostran som uppgift att ge möjlighet till barnen att utforma sina egna tankar och åsikter (Utbildningsstyrelsen 2022 s.19).

Läser man Lagen om småbarnspedagogik kommer det starkt fram att miljön där småbarnspedagogisk verksamhet utförs skall vara trygg för barnet. Trygghet är en byggsten för att barnet skall få goda möjligheter till lärande. Forskningar har visat att barn som känner sig trygga har större möjligheter till utforskande och lärande. I vardagen på daghemmet är det på pedagogernas ansvar att se till att barnen känner sig trygga. Trygghet kan byggas upp på olika sätt, t.ex. genom fasta rutiner och förberedelse. På detta sätt kan barnen förbereda sig själva på vad som komma skall och vad som förväntas av dem. Fasta rutiner kan hjälpa barnet att finna sin plats i gruppen (Drugli & Lekhal, 2020 s. 102, 105).

För att bygga upp trygghet krävs även goda känslomässiga färdigheter. Det är på pedagogernas ansvar att stöda barnen i att benämna och känna igen känslor. Pedagogen skall även vägleda barnet genom olika känslor med hjälp av metoder för känsloreglering som passar barnet. Genom att benämna känslor hos barnet och hos andra barn lär sig barnet att känna igen känslor hos andra. Dessutom lär sig barnet även att andra barn kan känna olika känslor än vad barnet själv känner. Detta ökar barnets förmåga att se ur andras perspektiv och känna empati för andra. (Drugli & Lekhal 2020 s. 54–57).

Barnen skall uppleva att deras känslor accepteras och att pedagogerna finns till hand vid behov. Fastän känslor accepteras är det viktigt att pedagogerna lär ut att vissa handlingar inte är acceptabla. Detta knyter an till goda handlingssätt och respektfullt bemötande, som främjar barnets framtida sociala interaktioner och förhållanden. Barnet kommer också med större sannolikhet att kunna handla i gemenskaper i samhället som vuxen (Drugli & Lekhal 2020 s. 54–57).

Genom att pedagogerna på daghemmet stöder barnets känsloreglering främjar det koncentrationsförmåga, impuls kontroll, problemlösningsförmåga och uthållighet. Ett barn som inte upplever trygghet inom dessa områden har med stor sannolikhet utmaningar i leken, intresse för andra, glädje, upplevelse av lärande och kompetens (Drugli & Lekhal 2020 s. 54–57).

I vardagen på daghemmet får barnen öva på samspel och växelverkan med andra barn och vuxna. För att stöda samspelet mellan barnen har pedagogerna olika sorters metoder de kan använda sig av. Proaktiva åtgärder kan användas med hjälp av leksaker, material och utrustning som väcker intresse för aktivitet och samspel hos barnen. Inom daghemmet kan pedagogerna även använda sig av lekgrupper och föra samman barn genom att ha dem att leka i närheten av varandra. Lekgrupper tillför även känsla av trygghet, tillhörighet och ökar möjligheter för utforskning och lärande (Drugli & Lekhal 2020 s. 129–130).

Förutom att pedagogerna kan använda sig av proaktiva åtgärder kan de även stöda det ensamma barnet att komma in i en grupp och stöda barnen i gruppen att ta emot barnet. De kan göra detta genom att bjuda in barnet i gruppen med barn som redan leker. Pedagogerna kan ge verbalt eller fysiskt stöd, följa med samspelet i gruppen och flika in vid behov. Pedagogerna kan även ge tips till barnen och låta dem själv testa sig fram genom olika metoder och lösningar (Drugli & Lekhal 2020 s. 129–130).

3.2.2 Undervisning

Den småbarnspedagogiska undervisningen skall stöda barnen till att lära sig om sig själva och sin omgivning. Undervisningen skall vara inspirerande för barnen och motivera dem till att vilja lära sig nya saker. Pedagogen har en viktig uppgift i att hjälpa och handleda barnen vid behov. (Utbildningsstyrelsen, 2022, s.19)

Vid planering och utförande av undervisningen skall barnens behov, intressen och styrkor beaktas (Utbildningsstyrelsen, 2022, s.19). Pedagogen har som uppgift att observera och beakta barnets utvecklingsnivå för att på bästa sätt kunna vara till stöd i barnets lärande. Barnet skall kunna ha inflytande i sitt eget lärande och sin egen utveckling. Pedagogen ser till att möjliggöra detta genom att planera den småbarnspedagogiska verksamheten utifrån barnets behov och intressen (Pihlgren, 2018).

I praktiken kan man använda sig av samspelsteorier. Inom samspelsteorier ses barnet som en aktiv aktör i sitt eget lärande och att barnet lär sig i samspel med andra. För att

lärande skall ske krävs det dock att den som barnet är i samspel med också är en aktiv deltagare i barnets lärande (Pihlgren, 2018).

3.2.3 Vård

Vården inom småbarnspedagogiken innefattar fysiska grundbehov och emotionell omsorg. Till fysiska grundbehov och emotionell omsorg hör måltider, på- och avklädnings-situationer, vila och hygien. Pedagogerna skall se till att vården är ömsesidig, respektfull och omsorgsfull (Utbildningsstyrelsen, 2022, s.19). Pedagogerna har även som uppgift att se till att barnens självbestämmanderätt respekteras. Barnen skall ges möjligheten att påverka och ha inflytande i sin vardag, t.ex. genom att bestämma mängden mat i deras portioner. (Talentia, 2018)

Inom småbarnspedagogiken är målet att barnet skall få uppleva känslan av tillhörighet och känna sig uppskattad (Utbildningsstyrelsen, 2022, s.19). Dessutom skall alla barn ha tillgång till positiva erfarenheter av samspel på daghemmet och upplevelsen av tillhörighet. Under måltiderna sker socialt samspel, utbyte av känslor och lärande. Måltider är ett bra tillfälle för pedagogerna att se varje barn i sitt bord och ge dem en stund av sin uppmärksamhet. Det är viktigt att barnen känner sig sedda. Dessutom fungerar måltider även som inläringstillfällen där barnen får utveckla sina finmotoriska färdigheter genom att bl.a. öva att ta mat, äta med bestick och hjälpa till att duka. Barnen får också öva på sociala färdigheter genom att bl.a. öva på turtagning och vänta på sin tur. Detta stöder även de emotionella färdigheterna. Genom att tillsammans duka bordet med pedagogerna och de andra barnen får barnet en känsla av att lyckas och upplevelsen av att vara delaktig i en gemenskap. Gemenskapskänslan stärks än mer då barnen är i samtal med varandra och delar sin glädje med de andra barnen. Under dessa stunder har även pedagogen en viktig uppgift att stöda barnens dialog. (Drugli & Lekhal, 2020, s.36–37, 99, 106 – 107)

3.2.4 Samarbete med vårdnadshavare

En väsentlig del av småbarnspedagogiken är samarbetet mellan daghem och vårdnadshavare. För att småbarnspedagogiken skall fungera krävs ett tätt samarbete med vårdnadshavarna. Samarbetet mellan pedagog och vårdnadshavare är bl.a. viktigt för att se till att barnet får rätt vård och goda möjligheter till lärande och utveckling. Tillsammans med pedagogernas observationer, kunskap och vårdnadshavarnas kunskap kan barnets individuella plan för småbarnspedagogiken skräddarsys enligt barnets behov och intressen. Dessutom kan vårdnadshavare be om stöd av pedagogerna angående vägledning i föräldraskapet och fostran. Vårdnadshavarna kan få vägledning angående bl.a. praktiska saker, känslomässiga färdigheter eller utmanande beteende. Förutom detta kan pedagogen även hänvisa familjen till eventuella stöd angående föräldravägledning (Utbildningsstyrelsen 2022; Drugli & Lekhal 2020 s. 137–138).

Ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och pedagoger stöder positiva relationer mellan barn och vuxna, både på daghemmet och hemma. Relationer som barnet har till vuxna är de viktigaste byggstenarna för barnets resurser, utveckling och motståndskraft. Att barnet har vuxna omkring sig som förstår, bekräftar och stöder i att reglera barnets känslor, byggs goda relationer. Med hjälp av dessa relationer byggs det upp olika färdigheter hos barnet som rustar hen för livet (Drugli & Lekhal 2020 s. 146).

Socionomer inom småbarnspedagogiken bär vissa ansvar då det kommer till samarbetet mellan pedagog och vårdnadshavare. Socionomen skall kunna hänvisa familjen till rätt sorts stöd vid behov. Detta betyder att socionomen bör ha kunskap om olika serviceformer inom social- och hälsovården. Socionomen har också som uppgift att bl.a. stöda föräldraskapet och utveckla olika metoder för stöd till familjen (Talentia 2023).

3.3 Olika former av stöd inom småbarnspedagogiken

Genast då behov av stöd upptäcks har barnet rätt till att få stöd. Barnets välbefinnande, utveckling och lärande främjas genom att stödet ges i rätt tid, individuellt och enligt barnets behov. Stödet skall utgå från barnets behov och intressen. Stödet kan vara strukturellt, pedagogiskt och vårdinriktat. Stödformerna barnen har rätt till enligt lagen om småbarnspedagogik (2018) är: allmänt stöd, intensifierat stöd eller särskilt stöd. Barnet behöver inte ha en medicinsk diagnos eller annat utlåtande av sakkunniga inom hälsovården eller socialvården för att få stöd. (Utbildningsstyrelsen)

Stöden som beviljas omfattar lösningar för både individuella behov, men även gruppen och lärmiljöerna. Pedagogerna skall se till att alla barn i gruppen känner sig accepterade som individer och som gruppmedlemmar. Pedagogerna skall stöda utvecklingen av en positiv självbild genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas. Svårigheter i gruppen skall förebyggas med hjälp av bl.a. systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning, anpassning av lärmiljöerna, en tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna. (Utbildningsstyrelsen)

3.4 Neuropsykiatriska störningar

Neuropsykiatrisk störning innebär avvikelser i hjärnans verksamhet och uppbyggnad. De här avvikelserna påverkar observationsförmågan, sociala förmågor, känsloreglering och exekutiva funktioner. Det är vanligt att uppleva utmaningar gällande sömn och inlärning. Hos barn kan neuropsykiatriska störningar uttrycka sig i utmanande beteendemönster eller störningar i känslolivet. Även motoriska svårigheter kan framkomma. I vuxen ålder kan det finnas utmaningar i arbetslivet, skolgången, sociala förhållanden och att upprätthålla vardagen. (Savikuja & Puustjärvi, 2022, s. 15)

En neuropsykiatrisk störning kan uppstå på olika sätt. Det är möjligt att handlingsförmågan förändras i samband med en olycka eller hjärnsjukdom (sekundär neuropsykiatrisk störning). En neuropsykiatrisk störning kan också vara utvecklingsbaserad

(neurobiologisk). Det kräver att symptomen redan upptäcks under barndomen. Utvecklingsbaserade neuropsykiatriska störningar förekommer mer hos pojkar än flickor (Savikuja & Puustjärvi, 2022, s. 15)

Neuropsykiatriska störningar är ärftliga, men det finns vissa riskfaktorer som kan öka sannolikheten för neuropsykiatriska störningar. Dessa är bl.a. låg födelsevikt, skador kopplat till födseln, syrebrist som nyfödd eller låg glukoshalt i blodet. Annat som påverkar sannolikheten är om fostret blivit utsatt för tobak, droger eller moderns starka stress. (Savikuja & Puustjärvi, 2022, s. 17)

I alla neuropsykiatriska störningar kan det förekomma liknande symptom, oavsett orsaken bakom dem. Symptomen kan uttrycka sig på olika sätt, baserat på ålder och person. Symptomens inverkan är beroende av situation och omgivning. Symptomen kan upplevas vara till skada i ett tillfälle, men som en styrka i ett annat. (Savikuja & Puustjärvi, 2022, s. 15–16).

3.4.1 ADHD (Attention deficit hyperactivity disorder)

Adhd är en utvecklingsrelaterad neuropsykiatrisk störning som ger symptom angående impulsivitet, uppmärksamhet, aktivitetsreglering. Adhd är medfött och symptomen på störningen orsakas av avvikande funktion i det centrala nervsystemet. Adhd kan upptäckas oavsett ålder eller kön. Ofta kan adhd -dragen märkas redan före skolåldern, men kan också upptäckas senare i livet. Då skolgången och arbetslivet blir mer krävande, blir dragen tydligare.

Det finns tre olika former av adhd:

- 1) Huvudsakligen ouppmärksam form (ADD). Detta innebär att man har utmaningar med ouppmärksamhet, men inte med impulsivitet eller överaktivitet.
- 2) Överaktiv-impulsiv form. Detta innebär att man har utmaningar gällande överaktivitet och impulsivitet, men inte gällande ouppmärksamhet.

- 3) Kombinerad form. Detta innebär att man har utmaningar gällande de båda tidigare nämnda formerna, alltså impulsivitet, ouppmärksamhet och överaktivitet.

Omgivningen och livssituationen har en stor inverkan på symptomens förekommande och intensitet. Saker som kan påverka impulsivitet, ouppmärksamhet och överaktivitet är t.ex. rikliga externa stimuli (ljus, ljud, dofter osv). Med ålder kan symptomen bli färre eller ändra form. Överaktivitet kan förändras till mental rastlöshet och många vuxna upplever endast symptom angående adhd i form av koncentrationssvårigheter. (ADHD-Liitto 2024; Mielenterveystalo.fi)

Adhd och Adt är inte samma sak. Adt (Attention deficit trait) skiljer sig från adhd på så vis att svårigheten inte är medfödd. Adt innebär att hjärnan blivit överbelastad under längre tid och visar symptom på det. Brådskan, stress och riklig användning av smarta enheter kan leda till förvärvade eller självförvällade koncentrationssvårigheter. Symptomen på adhd och adt liknar varandra: Rastlöshet, svårighet att arbeta långsiktigt och att uppmärksamheten hoppar från en sak till en annan. Dessa svårigheter kan leda till stress, överstimulering, sömnproblem och att saker man borde få gjorda hopar sig. Adt går att bota genom förändrade livsvanor, genom att lära hjärnan att ta det lugnt och koncentrera sig. (Mielenterveystalo.fi)

3.4.2 Autismspektrum

Autism är en utvecklingsrelaterad neuropsykiatrisk störning. Autism påverkar människans förmåga till växelverkan med andra och hur människan tar upp sinnesintryck från sin omgivning och upplever dem. Ungefär 1–1,2 % av Finlands befolkning har autism. Symptom på autism är tydligast under uppväxten. Människor som har autism kan ha svårt att uttrycka sina egna känslor och förstå andras. Det kan vara utmanande att läsa av andras ansiktsuttryck och gester. Den som har autism kan också ha svårt att förstå och producera tal. Detta kan leda till svårigheter med att skapa, upprätthålla och förstå relationer till andra. Hos ett barn kan det uttryckas i behovet av att styra leken och avsaknaden av låtsaslekar med andra barn. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Många har svårt med sinnesintryck (överkänslighet och underkänslighet) angående ljus, lukter, ljud, färger, känsel och smak. Detta kan synas genom bl.a. avvikande och begränsade matvanor. En person med autism kan också ha vissa föremål som de luktar eller rör på repetitivt. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Autism kan för många betyda att de har låg tröskel till stress och blir lätt överväldigade. Saker som kan vara stressande är olika sinnesintryck, ändrade planer och sociala tillfällena. Rutiner och förutsägbarhet är viktigt för människor med autism. Att rutinerna ändras kan vara en stor utmaning som orsakar stress. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Autism förekommer ofta tillsammans med andra svårigheter, så som: tvångssyndrom, depression, ångest, psykomotoriska avvikelser, intellektuell funktionsnedsättning, språkstörning, medicinska eller genetiska tillstånd och adhd. (Autismiliitto 2021 s 2–3 ; Zander, Autismforum)

Till Autism hör även olika sorters styrkor. Vissa kan t.ex. ha en förmåga att skilja på detaljer. Många med autism är viktiga med rättvisa och har specifika starka intressen. Intensiva specialintressen kan ge mycket glädje. De kan också ge positiva möjligheter till framtida utbildning och jobb. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Autism debuterar i barndomen, men kan även upptäckas först senare i livet. Vid slutet av det första levnadsåret kan man som tidigast urskilja olika tecken på autism. Vanliga tecken är att barnets sociala beteenden minskar och språkutvecklingen saktar in eller blir avvikande. Utmaningar och symptom på Autism kan på samma vis som adhd bli färre eller mildare med ålder. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Autism påverkas ofta starkt av genetiska och ärftliga komponenter. Vissa biologiska miljöfaktorer är också förknippade med autism, t.ex. infektioner, sjukdomar, vissa mediciner under graviditeten. Risken för autism ökar också om modern blivit utsatt

för bekämpningsmedel, miljögifter. Föräldrarnas ålder kan även påverka. (Autismiliitto 2021 s 2–3; Zander, Autismforum)

Till autismspektrumet hör även Asperger. Asperger som diagnos kommer att försvinna och i stället kommer de som har aspergersymptom att diagnostiseras med autism. Tidigare har man diagnostiserat människor med asperger utifrån de kriterierna att man har symptom på autism, men märkbara utmaningar med tal och kognitiv utveckling framkommer inte. (Autismiliitto, 2022)

4 Tidigare forskning

Syftet med tidigare forskningen var att ta reda på hurdana utmaningar barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation upplever i vardagen inom småbarnspedagogiken. Kapitlet är uppdelat i underrubriker på basen av de teman som kom fram i litteraturen.

I den tidigare forskningen har jag använt mig av en bok *Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa* (Matilainen & Hewitt, 2024), Finska Läkarföreningen Duodecim och två artiklar. Artiklarna är sökta via databasen Google Scholar med sökorden: varhaiskasvattaja, haasteet, adhd, varhaiskasvatus, yhteistyö, neuropsykiatriset oireet.

4.1 Barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation inom småbarnspedagogiken

Matilainen & Hewitt beskriver hur neuropsykiatriska utmaningar kan märkas på daghemmet. Dessa utmaningar har kanske inte lagts märke till hemma, men då barnet kommer till en ny miljö med en hel grupp med barn kan utmaningarna bli lättare för pedagogerna att observera. Att vara med i en barngrupp är en mer påfrestande miljö att reglera impulser, koncentration och aktivitetsnivå än i hemmiljön. Miljön på daghemmet är mer rörlig och barnet måste ta i beaktan flera saker än hemma. Detta orsakar stress hos

barnet som till följd kan öka neuropsykiatriska symptom (Matilainen & Hewitt, 2024, s.22)

4.1.1 Emotionella färdigheter och aktivitetsreglering

Barn inom småbarnspedagogiken kan påvisa sina symptom på bristande aktivitetsreglering genom impulsivt beteende, överaktivitet, rastlöshet eller brist på aktivitet (Matilainen & Hewitt, 2024, s.21–22). Överaktivitet syns oftast genom fysisk orolighet och svårighet att vara still. Ett överaktivt barn kan ofta vara i rörelse, röra på allting i sin omgivning eller prata utan paus. Överaktivitet kan också synas i mindre rörelser, t.ex. genom att trumma fingrarna på bordet. Underaktivitet kan synas genom t.ex. långsamhet, svårighet att påbörja uppgifter eller låg vakenhetsnivå (Matilainen & Hewitt, 2024, s.29).

Impulsivitet kan ta sig uttryck genom oförväntade och överraskande beteenden, kortvariga lekar och snabbt agerande. Impulsivitet kan även visa sig som svårighet att vänta på sin tur, avbrytande av andras muntur och lekar. Detta leder ofta till konflikter och växelverkan mellan familjemedlemmar och lekkamrater utmanas. Även starka och snabba känslomässiga reaktioner är vanliga. Raseriutbrott kommer ofta i samband med begränsningar och besvikelser. Impulsivitet kan även leda till att barnet är mer benägen för olyckor, eftersom hen agerar före hen hinner fundera över konsekvenserna (Matilainen & Hewitt, 2024, s. 30–31).

Ahonen (2015, s. 105–106) skriver i sin forskning om hur pedagoger på daghemmet bemöter barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation. Forskningen utfördes på tre olika daghem genom observation, men även genom intervjuer med fyra lärare inom småbarnspedagogiken. Under observationerna framkom olika sorters utmanande situationer och beteenden. Till dessa hörde bl.a. ledda aktiviteter (om det fanns mer än tio barn med i aktiviteten), väntesituationer och förflyttningssituationer. I dessa situationer uppkom bl.a. aggressivt beteende, trots och rastlöshet. I forskningen gjord av Ahonen (2015, s.105) observerades det också att då delaktighet minskade i lekar och aktiviteter ökade aggressivitet, trots, rastlöst och tillbakadraget beteende.

4.1.2 Sociala utmaningar

Barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation kan även uppleva utmaningar med sociala färdigheter. På daghemmet kan utmaningar med sociala färdigheter synas på olika sätt. Barnet kan leka mycket för sig själv, ha avvikande mönster i hur hen tar ögonkontakt eller använder olika miner. Det kan betyda att barnet använder sig mindre av gester och ansiktsuttryck än andra barn. Vissa kan ha svårt med verbal kommunikation och kommunicerar därför mer genom handlingar (Matilainen & Hewitt, 2024, s. 38–39). I Ahonens forskning observerades det att utmanande beteende uppkom då något eller några barn visade behovet av socio-emotionellt stöd genom beteende. I dessa situationer visades behovet genom aggressivt, trotsigt, rastlöst eller tillbakadragande beteende. Barnen kunde även befinna sig i känslomässiga utbrott (Ahonen, 2015, s.105).

4.1.3 Exekutiva funktioner

Med exekutiva funktioner menar man att en människa klarar av att göra saker i en ändamålsenlig ordning med ett mål i sikte. Detta kan innefatta bl.a. påklädning och måltider. Barn som har utmaningar med exekutiva funktioner har inte förmågan att spjälka upp en uppgift i mindre delar, t.ex. att städa rummet, och misslyckas därför ofta i olika uppgifter (Matilainen & Hewitt, 2024, s.30–31).

Inom småbarnspedagogiken kan utmaningar med exekutiva funktioner synas bl.a. i att barnet ofta har svårt att följa regler och order. Barnets symptom stör ofta prestandan och att fungera i grupp. Symptomen blir ofta värre i miljöer som inte är strukturerade och var målen är oklara (Närhi & Pitkänen, 2016).

Barn inom småbarnspedagogiken kan visa sina symptom på bristande koncentrationsförmåga i form av att de blir lätt distraherade eller missar detaljer (Matilainen & Hewitt, 2024, s.21–22). Dessa utmaningar kan synas i bl.a. leken, svårighet att följa anvisningar, svårigheter att göra saker till slut, kort uthållighet då det gäller aktiviteter och benägenhet att tappa bort saker. Barnet kan behöva mycket påminnelser av vuxna för att t.ex. få någon aktivitet gjord färdig. Ibland kan barnet verka frånvarande och

drömmande, vilket kan leda till att t.ex. påklädning eller ätande blir avbrutet eller bortglömt. Olika rörelser och ljud kan avbryta koncentrationen och kan leda till att barnet har svårt att återuppta koncentrationen efter att ha blivit avbruten. Ibland kan regleringen av koncentration gå till andra hållet, dvs. att barnet fokuserar sig allt för intensivt på en sak och kan leda till att tidsuppfattning och uppfattning om omgivningen försvinner och aktiviteten är svår att avbryta (Matilainen & Hewitt, 2024 s.27).

4.2 Hur utmaningar gällande neuropsykiatrisk funktionsvariation kan stödas inom småbarnspedagogiken

Vid övergångssituationer skall det finnas en vuxen till som stöd för barnet. Pedagogerna skall även skapa tydliga förväntningar för barnet hur de önskar att barnet skall bete sig. Pedagogerna kan även fungera själva som mall för beteende (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

Ahonen skriver också om förflyttningssituationer. Till förflyttnings- och väntesituationer kan användas metoder som t.ex. förberedelse genom bilder och att spjälka upp aktiviteter (Ahonen, 2015, s.168–177). Matilainen & Hewitt nämner också bildstöd. De förklarar att pedagogerna skall göra korta och tydliga bildstöd som visar hurdant beteende som är accepterat. Bildstöd skall även användas då barnet ges anvisningar (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

Vid förflyttnings- och väntesituationer skall man även komma ihåg att ge barnet positiv feedback och lyssna på barnets åsikter. Dessutom skall pedagogerna reflektera över sitt eget agerande och agera utan fördomar. Man kan även använda sig av smågruppsverksamhet som möjliggör bl.a. att barnet blir sedd som en enskild individ (Ahonen, 2015, s.168–177). Då barnet visar positivt beteende och handlar rätt skall barnet få direkt verbal positiv feedback. Feedbacken skall vara konkret, t.ex. genom belöningssystem. Man kan även använda sig av belöningssystem med klistermärken, andra märken eller ritade symboler (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

För att underlätta barnets vardag säger Matilainen & Hewitt att pedagogerna skall skapa en strukturerad och förutsägbar vardag för barnet var det förklaras bl.a. vad som händer, med vem, vad som förväntas av barnet, var, hur länge det räcker och vad som händer efter aktiviteten. Pedagogerna skall även gå igenom förändringar, nya saker och oförväntade situationer med barnet genom bildstöd. Förutsägbarhet kan t.ex. också handla om att barnet alltid sitter på samma plats vid matbordet eller under samling. Dessutom kan det vara bra att ha utsagda ställen för leksaker och aktiviteter (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

Då det kommer till växelverkan beskriver Matilainen och Hewitt följande. Pedagogerna har som uppgift att fixa fungerande metoder för barnet att kunna vara i växelverkan med andra, genom t.ex. bildstöd. Pedagogerna skall sträva efter en växelverkan där det framkommer tre gånger mer positivitet än negativitet. Dock skall pedagogerna neka ordentligt då det är behövt. Nekande fungerar om det inte används allt för ofta. Pedagogerna skall även använda sig av konkret prat. Detta betyder att pedagogerna kan uttrycka sig t.ex. ”sätt dig på den gula stolen” istället för ”sluta springa omkring”. Pedagogerna skall alltså använda sig av meningar som berättar vad barnet får göra, i stället för vad hen inte får göra (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48). I Ahonens forskning kommer det fram att pedagoger kan använda sig av fri lek. Under fri lek framkom det mycket mindre utmanande beteende än under andra aktiviteter (Ahonen, 2015, s. 107)

Ahonen beskriver också resultat i sin forskning angående växelverkan. Växelverkan mellan pedagogerna och barnen utgjorde skillnad i graden på utmanande beteenden. En varm växelverkan ledde till barnet underlättade t.ex. ankomsten till daghemmet och huruvida barnets dag fick sin början. Till varm växelverkan räknades upp bl.a. att pedagogen vägleder barnets uppmärksamhet till olika saker på ett entusiastiskt sätt. Pedagogen är även fysiskt värvarande och går ner på huk i barnets höjd. (Ahonen, 2015, s. 119)

För rastlöshet berättade lärarna inom småbarnspedagogiken att de använder sig av olika övningar som möjliggör att barnet får aktivt och fysiskt delta i aktiviteter (Ahonen, 2015, s.105). Barnens sensoriska olikheter skall även tas i beaktan genom att använda

olika redskap, platser och möjligheter för barnet att uppleva olika sinnesintryck. Det skall också finnas möjlighet för barnet att lugna ner sig, röra på sig och få ut sin energi på ett säkert sätt (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

4.3 Samarbete mellan småbarnspedagogiken och hemmet

I Närhis (2022, s.25) forskning var målet att undersöka vårdnadshavares upplevelser av samarbete mellan hemmet och småbarnspedagogiken. Målet var även att ta reda på hur delaktiga vårdnadshavarna upplever sig vara i planeringen och utförandet av stöd för deras barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation. I forskningen fann man att föräldrarnas upplevelse av samarbete mellan dem och pedagogerna var sammankopplat till huruvida vårdnadshavarna upplevde pedagogerna som kunniga inom neuropsykiatriska utmaningar. Flera av vårdnadshavarna önskade att pedagogerna skulle få mera utbildning för att öka sin förståelse inom neuropsykiatriska funktionsvariationer så att barnet kan bli bemött på bästa möjliga sätt. Vårdnadshavarna önskade även mera mångprofessionellt samarbete och önskade att det skulle ordnas oftare möten med dessa parter. (Närhi, 2022, s.36–37)

I Närhis (2022, s.38) forskning beskrev vårdnadshavarna växelverkan mellan dem och pedagogerna. De flesta beskrev den som fungerande och tillade att de saker de uppskattar i växelverkan är: öppenhet och ärlighet. De beskrev dock att det ibland verkade vara för bråttom för pedagogen att berätta om barnets vardag. Flera vårdnadshavare önskade oftare möten var information kunde delas om barnets vardag.

Matilainen och Hewitt (2024, s.35–36, 48) säger att man inom småbarnspedagogiken skall ta vara på barnets styrkor, färdigheter och intresseområden. Enligt vårdnadshavarnas upplevelser i Närhis forskning verkade det som att de flesta pedagogerna tog fasta på barnens styrkor, utveckling och positiva sidor. De flesta vårdnadshavarna upplevde att pedagogernas observationer gick i linje med vårdnadshavarnas syn på barnet. (Närhi, 2022, s.38)

Största delen av vårdnadshavarna upplevde att barnen hade fått det stöd de var i behov av och att familjens åsikter hade tagits i beaktan. Planering av stöd hade skett tillsammans i samarbete mellan pedagogerna och vårdnadshavarna. Samarbetet kunde t.ex. se ut så att bildstödet som fanns på daghemmet duplicerades så att man i hemmet kunde använda sig av likadana system (Närhi, 2022, s. 42).

Vårdnadshavarna önskade att man skulle ändra på miljön i daghemmet för att passa barnets behov. Flera vårdnadshavare önskade att barnet kunde få mera tid på sig i övergångssituationer (Närhi, 2022, s. 37, 43). Dessa önskemål går ihop med Matilainen & Hewitts (2024, s.35–36, 48) tankar kring stöd för barn inom småbarnspedagogiken. I boken beskriver de att pedagogerna skall minska på barnets påfrestning genom att ta bort störande moment i dess miljö. Miljön skall även vara sådan att det är möjligt att röra på sig på sin egen plats, t.ex. med ett gummiband fast i stolsbenen eller genom att använda sig av fidget-leksaker. Dessutom skall det skapas passligt långa stunder som kräver koncentration var barnet får uppleva känslan av att lyckas.

5 Teoretisk referensram

Teoretiska referensramen för detta arbete består av socialpedagogiskt förhållningssätt och det salutogena perspektivet. Med hjälp av dessa kommer resultatet att granskas.

5.1 Socialpedagogiskt förhållningssätt

Målet med socialpedagogiken är att integrera utsatta människor i samhället. Inom socialpedagogisk verksamhet används metoder för att få människor att komma i kontakt med samhället. Denna kontakt med samhället kan vara vilken som helst samhällig institution, så som familj, skola, vänskapsgrupp eller nära socialt nätverk. Kunder inom socialpedagogiken är de som på något sätt löper risk för att bli marginaliserade. Till kunderna kan även höra människor vars förmåga att delta i samhällig verksamhet har försvagats. Socialpedagogiskt arbete kan vara förebyggande eller korrigerande. Inom socialpedagogiken strävar man dock mer efter att förebygga (Mäkinen m.fl. 2009, s. 108–109).

Det centrala inom socialpedagogiken är att förebygga och stoppa spridningen av sociala problem. Jobbet görs där marginalisering hotar att försvaga människans livskvalité och välmående. Inom socialpedagogiskt arbete använder man sig av metoder angående funktionalitet, gemenskap och erfarenheter (Mäkinen m.fl. 2009, s. 108–110).

Inom socialpedagogiken ses människor i första hand som sociala. Människorna blir till i möten med andra och speglar sina uppfattningar om sig själva i andra. Socialt samspel och kommunikation är viktiga för att människan skall utveckla sin identitet, och personlighet. Både världsbild och självbild kommer till i samspel med omgivningen, men även konkret struktur och mening i livet (Cederlund & Berglund, 2017 s.57–58, 66).

Samhället har alltid stigmatiserat tillkortakommanden och otillräcklighet utifrån den kultursyn och normer som gällt under den tiden. Varje samhälle bygger upp sina egna uppfattningar om vad som är normalitet och avvikelse. Cederlund och Berglund säger att man skall vara försiktig med att sätta människor i lådor. Söker man efter symptom och diagnoser blir det lätt att människor sätts i olika problemkategorier. (Cederlund & Berglund, 2017, s.65–66)

Att alltid bli utpekad som annorlunda eller otillräcklig kan leda till stämpling och exkludering. Om den professionella stärker en redan negativ självbild kallas detta en del av exkluderingsprocessen. Det är därför viktigt att den professionella funderar på ordval i interaktioner med barn och andra i dess omgivning. I stället för att prata om problem kan man prata om utmaningar. Cederlund och Berglund menar att man skall fokusera på människans styrkor och jobba utifrån dem och inte lägga fokus på svagheter. Människor växer då de blir uppmärksammade för deras kompetenser och styrkor. Speciellt framgångar skall uppmärksammas. Den professionella inom t.ex. småbarnspedagogiken kan ta vara på barnets nyfikenhet, spelglädje, humor och lek. För ett fungerande samarbete krävs också av pedagogen respekt, dialog och delaktighet. Kort och gott har professionellt bemötande stor betydelse i förändringsprocesser och problem. (Cederlund & Berglund, 2017, s.65–66, 77).

Pedagogens roll i barnets lärande är att väcka intresse utan att ge svaret till barnet. Pedagogerna skall ställa frågor och handleda barnet till att finna svaren själv, genom att skapa

pedagogiska förutsättningar för lärande. Mål för barnets utveckling skall göras enligt hans individuella behov och intressen. Barnets åsikter skall tas i beaktan angående process och beslut, eftersom individer växer genom att själva kunna påverka sina förändringsprocesser. Det är viktigt att ta med för barnet viktiga personer i olika processer och program (Cederlund & Berglund 2017 s.77–78).

Barnet lär sig även i samspel med andra och lärandet handlar om att samla erfarenheter från olika situationer och använda dem som underlag för att kunna handla liknande i framtida situationer. Lärandet blir därför nära anknutet till det samhälle barnet lever i, eftersom den situation som barnet behöver handledning i uppstår i ett socialt sammanhang. (Cederlund & Berglund, 2017, s.68–70)

5.2 Det salutogena perspektivet

Salutogenes är ett begrepp som definierades av sociologen Aaron Antonovsky (1923–1994). Antonovsky beskrev en världssyn uppdelad i två delar: 1) han såg människan i interaktion med hans omgivning. Här är fokus på individen som del av ett större sammanhang. Andra delen 2) innebar tanken att kaos och förändring är en normal del av livet. Han beskrev att vardagen konstant förändras. För individen blir utmaningen att hantera kaoset och hitta strategier och resurser för att klara av den omväxlande vardagen. (Eriksson, 2017, s.91)

Begreppet salutogenes används för att förklara vad som bidrar till välbefinnande, kompetens och god hälsa. Det salutogena perspektivet öppnar upp olika resurser hos människor som bidrar till livskvalitet, robusthet och psykisk hälsa. Barnet ses som ett öppet system som är i aktivt samspel med sin omvärld. Barnet ses som en aktiv aktör i sin utvecklingsprocess och inte enbart som ett objekt som påverkas passivt av omgivningen och människorna i den (Drugli & Lekhal, 2020, s.22).

Inom det salutogena perspektivet har man som utgångspunkt att ingen människa går igenom livet utan påfrestningar. Det betyder att mellan två extrema ytterpunkter, t.e.x att ha fullständigt välbefinnande eller total dysfunktion befinner sig människan

någonstans mellan dessa. Inom salutogena perspektivet tror man att människan alltid har möjligheten att röra sig mot den positiva ytterpunkten. (Drugli & Lekhal, 2020, s.23)

Salutogenes ger byggstenar för resurser och förmåga att hantera påfrestningar och belastningar i livet. Det som främjar salutogenes är positiva livserfarenheter, genom att de utvecklar generella motståndsresurser. Motståndsresurserna kan vara på individnivå eller kollektivnivå. En motståndsresurs som är central för välbefinnande är socialt stöd. För barn kan detta handla om det stöd de får av sina vårdnadshavare eller pedagogerna på daghemmet. Annat som bidrar till socialt stöd är att vara integrerad i olika grupper och uppleva känslan av tillhörighet till dessa. För barn inom småbarnspedagogiken kan det handla om att uppleva tillhörighet till en fast lekgrupp. Barn behöver uppleva tillhörighet för att känna sig trygga. (Drugli & Lekhal, 2020, s.23)

Salutogenes byggs även upp av att människan tilldelas kunskap angående faktorer som främjar goda hälsoval, eftersom människan då motiveras till att ta hand om sig själv, genom att t.ex. äta hälsosamt, röra på sig och söka upp sociala relationer. (Drugli & Lekhal, 2020, s.23)

Inom det salutogena perspektivet talar man ofta om känslan av sammanhang. Genom goda motståndskrafter utvecklar människan en känsla av sammanhang. Att uppleva känslan av sammanhang handlar om både sociala och individuella resurser. Upplevelsen av sammanhang i livet främjar copingförmåga. Med copingförmåga menas att människan klarar av att anpassa sig till stressande yttre och inre upplevelser på ett konstruktivt sätt. Välbefinnande, copingförmåga och hälsa påverkas av hur människor upplever sin verklighet som begriplig, meningsfull och hanterbar. Människan påverkas starkt angående detta genom sociala system (Drugli & Lekhal, 2020, s.23–24). Antonovsky beskrev att salutogenes kan ses som en process av ständigt lärande, var ett av målen är att uppnå upplevelsen av sammanhang. Antonovsky beskrev upplevelsen av sammanhang som resultatet av att kunna hantera och anpassa sig till ett liv av kaos. En annan byggsten till salutogenes är artighet. Artighet informerar hur man relaterar till andra människor och människosyn, t.ex. om man ser människors styrkor eller svagheter. Artighet

handlar om respekt gentemot andra människor och hur vi kommunicerar. Det viktigaste är samhället och människor som bryr sig om varandra (Eriksson, 2017, s. 92).

Faktorer som påverkar barns salutogenes och bidrar till känsla av sammanhang är: konsistens, balans, delaktighet och emotionell närhet. Med konsistens menas att barnet upplever sin miljö som förutsägbar med rutiner, struktur och tydliga värden. Med balans menas att det finns en balans mellan belastningar och resurser i barnets liv. Med delaktighet menas att barnet får påverka olika beslut som fattas och barnets autonomi respekteras. Med emotionell närhet menas att barnet själv upplever att hen har nära känslomässiga relationer där hen blir förstörd, känner bekräftelse och tillhörighet (Drugli & Lekhal, 2020, s.24).

6 Metod och arbetsprocess

I detta kapitel presenteras den valda metoden, dvs. litteraturstudie. I detta kapitel förklaras också hur de valda artiklarna har samlats in och bearbetats.

6.1 Litteraturstudie

Som typ av studie för arbetet valde jag allmän litteraturstudie. Det innebär att jag samlar in sekundärdata för att få svar på frågeställningen. Då det kommer till samlandet av kunskap kommer jag att använda artiklar från olika databaser, litteratur och olika nätsidor. Jag anser att en litteraturstudie som metod är passande för arbetet eftersom det finns mycket information och artiklar inom undersökningsområdet. Jag strävar efter att ge läsaren en inblick i hur barn med neuropsykiatrisk funktionsvariationers välbefinnande kan stödas inom småbarnspedagogiken.

I en allmän litteraturstudie samlar man in material som redan finns för att bygga upp en bredare förståelse för ämnet. Då man samlat in en viss mängd data kategoriserar man den data man samlat in för att på det viset kunna avgränsa materialet. Avsikten med att

studera litteratur är att fördjupa sina kunskaper inom ett huvudområde, utifrån kunskap som redan finns.

Fördelar med litteraturstudie är att jag inte är beroende av att få svar på någon enkät osv. Jag kan själv kontrollera tempot på arbetet. Etiska aspekter som berör enskilda personer behöver jag inte ta i beaktan eftersom jag endast samlar in litteratur.

Nackdelar med litteraturstudie är att det inte finns lika mycket forskning kring barn inom småbarnspedagogiken angående neuropsykiatriska utmaningar som t.ex. barn inom skolåldern. Det har också visat sig vara utmanande att hitta relevanta artiklar utan att skriva ut en diagnos i sökorden. Att skriva t.ex. ”neurodiversity” finner inte lika relevanta artiklar som ”adhd” eller ”autism”, men eftersom barn inom småbarnspedagogiken sällan har en diagnos handlar de flesta artiklarna om barn i skolåldern.

I denna litteraturstudie strävar jag efter att med hjälp av tidigare forskning få fram ny kunskap om hur barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation kan stödas inom småbarnspedagogiken.

6.2 Insamling av material

Jag valde att begränsa undersökningen till barn under skolåldern. Jag har därför valt att fokusera mig på barn i 3–6-års ålder. Andra inklusionskriterier jag har är att artiklarna skall vara refereegranskade, artiklar som innehåller full text och artiklar som är skrivna efter år 2010. Jag strävade efter att största delen av artiklarna inte skulle vara äldre än 10 år gamla. Jag strävade också efter att till största del använda mig av gratis material som berör neuropsykiatriska utmaningar inom småbarnspedagogiken.

En fördel jag hade då jag samlade in material är att jag behärskar språken svenska, finska och engelska och kunde därmed använda mig av material på dessa tre språk. Material på andra språk var jag tvungen att exkludera. Exkluderingskriterier för mitt arbete var artiklar som är gjorda före år 2010 (med ett undantag från 1999), artiklar som

inte berör barn under skolåldern och artiklar som kostar. Databaserna som jag har använt mig av för att samla in det material som analyserats är EBSCOhost, ABI/INFORM global och Sage Journals. Jag använde mig av Arcada libguides för att göra litteratursökningen.

Jag började med att läsa igenom de valda artiklarna och anteckna det väsentliga innehållet. Därefter skrev jag ner sökorden och databaser som använts för varje artikel. För att förtydliga processen av analysen har jag sammanställt *Bilaga 1, Databaser, sökord och artiklar*. I *Bilaga 1, Databaser, sökord och artiklar* framkommer det vilken databas och vilka sökord jag använt mig av för att finna varje artikel.

6.3 Innehållsanalys

Analysmetoden jag använde mig av är en kvalitativ innehållsanalys. Kvalitativa innehållsanalyser görs då man vill ta reda på t.ex. individers upplevelser, erfarenheter eller om hur ett fenomen omtalas i litteraturen. Jag anser att detta är en lämplig metod då jag undersökte hur barn med neuropsykiatriska utmaningar kan stödas inom småbarnspedagogiken. De teman som analyserades bestämdes då jag tolkade materialet och såg vad som dök upp. Analysen är alltså induktiv (Lunds universitet 2021).

Jag valde att göra innehållsanalysen i fyra steg, enligt Jacobsen (2012 s. 146–152): 1) Tematisering, 2) Kategorisering, 3) Fylla kategorierna med innehåll, illustrera med citat och 4) Jämföra artiklar med varandra och leta efter skillnader/ likheter i dem.

1) Tematisering

Då man tematiserar granskar man meningar, avsnitt och ord som bildar meningsfulla teman för texten, t.ex. att flera avsnitt behandlar delaktighet eller inklusion. Tematiseringen handlar om att spjälka upp texten i olika teman. I mina artiklar uppkommer tre huvudsakliga teman. Dessa teman är: Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation, socialt stöd, förståelse och samarbete. Av dessa teman skapade jag huvudrubriker för resultatet: 7.1 *Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation*, 7.2 *Förståelse* och 7.3 *Samarbete*.

2) Kategorisering

Kategorisering är andra steget i innehållsanalysen. I detta steg skapas vettiga kategorier utav de teman man hittat i texten. I kategoriseringen kommer det fram vilka artiklar som skiljer sig från varandra och vilka som innefattar samma teman.

Temat *Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation* innefattar kategorierna: *känsloreglering*, *exekutiva funktioner* och *socialt stöd*. I temat *Samarbete* framkommer kategorierna: *samarbete med kolleger* och *samarbete med vårdnadshavare*. I temat *förståelse* hör kategorierna: *utbildning för pedagogerna* och *att se barnet som en individ med individuella behov*. Genom kategoriseringen kom jag fram till underrubrikerna: *7.1.1 Känlareglering och exekutiva funktioner*, *7.1.2 Socialt stöd*, *7.2.1 Inklusion och delaktighet*, *7.3.1 Se barnet som en enskild individ med individuella behov* och *7.3.2 Utbildning för pedagogerna*.

3) Fylla kategorierna med innehåll, illustrera med citat

Tredje steget av innehållsanalysen går ut på att fylla kategorierna med innehåll. Detta är möjligt genom bl.a. citat från insamlad data och ta fram vad de säger om den valda kategorin.

Resultatkapitel är indelat i de olika kategorierna som hittats i vetenskapliga artiklarna som blev valda för arbetet. Under rubrikerna finns det innehåll som hittats i artiklarna angående kategorierna. Efter att jag läste igenom mina anteckningar om artiklarna sammanställde jag citat från artiklarna under de valda kategorierna.

4) Jämföra artiklar med varandra och leta efter skillnader/ likheter i dem

I resultatdelen av arbetet diskuteras och jämförs de valda vetenskapliga artiklarna. Då jag sökte efter likheter och olikheter i artiklarna (Jacobsen 2012 s. 146–152) fann jag bl.a. att flera av artiklarna beskrev liknande metoder för att stöda barnet på daghemmet, bl.a. visuellt stöd.

6.4 Trovärdighet och pålitlighet

I detta arbete har jag strävat efter hög validitet och reliabilitet och uppnått detta genom att noggrant analysera valda artiklar för att undvika slarv och tolkningsfel. För att kunna uppnå trovärdighet har jag strävat efter noggrannhet och ärlighet. Jag har även hållit mig kritisk i valet av vetenskapliga källor och vid analysering av det insamlade materialet. Jag har endast använt källor som jag anser relevanta för frågeställningen och uteslutit alla källor som är irrelevanta för frågeställningen. Jag har även uteslutit artiklar som inte funnits i ”full text”.

Enligt Jacobsen (2010) skall det insamlade materialet (empirin) uppfylla två krav. Empirin ska vara relevant, pålitlig, trovärdig och giltig. Arbetets giltighet och relevans kan delas in i intern validitet och extern validitet. Med intern validitet menas att man mäter det man tror man mäter. Jag har varit noggrann med att ifrågasätta med jämna mellanrum om jag verkligen mäter det jag anser att jag mäter. Med extern validitet menas att resultat från valda artiklar även är giltigt i andra sammanhang (Jacobsen 2010 s.21).

6.5 Etiska överväganden

I detta arbete har jag utgått från Arcadas god vetenskaplig praxis (2014) vilket innebär att jag bl.a. använt mig av etiskt hållbara dataanskaffnings-, undersöknings- och bedömningsmetoder. I detta arbete strävar jag efter ärlighet genom att presentera alla källor och dess innehåll korrekt. Jag kommer att undvika plagiering, fusk, stöld och fabricering. Jag kommer också sträva efter objektivitet genom att inte söka upp material som endast stöder mina egna hypoteser. Jag har följt grundprinciperna för god vetenskaplig praxis enligt forskningsetiska delegationen i Finlands riktlinjer. Till dessa hör: tillförlitlighet, ärlighet, uppskattning och ansvarstagande (Forskningsetiska delegationen, 2023 s.12). Allt material som blivit använt i arbetet har källhänvisats enligt APA7 (2020).

Alla resultat och data som använts i arbetet har presenterats. Jacobsen (2012 s. 37) säger att en korrekt presentation inte får innehålla förfälskade data eller resultat. För att

undvika fusk har jag strävat efter öppenhet i arbetet. Enligt Jacobsen (2012 s. 38) innebär öppenhet ett krav på att val som gjorts under arbetets gång redogörs.

Eftersom valda metoden är litteraturstudie har det inte samlats in material angående enskilda personer. Därför har inte etiska aspekter som berör detta tagits i beaktan i detta arbete.

7 Resultat

I detta kapitel presenteras resultaten av innehållsanalysen. Resultatet syftar till att svara på frågeställningen: *Hur kan man inom småbarnspedagogiken stöda välbefinnandet för barn med neuropsykiatriska utmaningar?*

Artiklarna jag använt angående tidigare forskning har jag sökt via databaserna: EBSCOhost och ABI/INFORM global. Databaserna och sökorden jag använde för att finna artiklarna syns i *bilaga 1*.

I de valda artiklarna uppkom flera gemensamma teman som anses viktiga i arbetet med barn som har neuropsykiatrisk funktionsvariation. Dessa kommer att beskrivas och öppnas upp i följande delar av kapitlet.

7.1 Stöd för barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation

Artiklarna öppnade upp för olika sorters stöd barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation kan få under sin vardag inom småbarnspedagogiken. Dessa delades upp i två huvudsakliga kategorier: 1) känsloreglering och exekutiva funktioner och 2) socialt stöd.

7.1.1 Känsloregering och exekutiva funktioner

För barn med neuropsykiatriska utmaningar är det viktigt att bryta ner uppgifter i mindre delar och upprepa instruktionerna så många gånger det behövs. Barnen kan ha svårt att klara av en serie av uppgifter på en gång. Pedagogerna kan ge en eller två uppmaningar på en gång och upprepa uppmaningarna vid behov (Andrews 1999 s.116). Även Teasdale m.fl. (2022 s.405) förklarar att det är viktigt att bryta ner direktiv och uppgifter enligt barnets behov. Det är också viktigt att den vuxna klarar av att hålla sig lugn och använda sig av effektiva direktiv, i stället för att klaga på barnet, upprepa samma frågor eller skrika på barnet. På detta sätt ökar chansen för ett gott samarbete mellan barnet och den vuxna.

Återkommande, direkt och specifik feedback är viktigt. Om ett barn t.ex. turas om med en vän att använda en leksak, skall pedagogerna haka på och berömma barnet direkt. Berömmen skall vara tydliga och barnet skall få veta vad exakt hen får beröm för, t.ex. ”Så snällt av dig att turas om med leksaken” (Andrews 1999). Teasdale m.fl. (2022 s.405) tar också upp om hur pedagoger bör reagera på olika beteenden. Pedagogerna bör ignorera vissa beteenden relaterade till neuropsykiatriska utmaningar t.ex. om barnet avbryter någon annan. Pedagogerna kan välja sina strider och minska på tillsägelser och negativ feedback genom att låta vissa beteenden bli ignorerade. Däremot skall pedagogerna uppmärksamma och berömma positiva beteenden relaterade till neuropsykiatriska utmaningar, t.ex. angående koncentrationsförmåga. Att ett barn klarat av att fokusera tillräckligt bra för att sitta i stolen är värt beröm. Pedagogerna skall också gärna använda sig av timeouts i stället för bestraffningar.

I en annan forskning beskrivs det också att pedagogerna behöver vara konsekventa i graden av tolerans för opassande beteende. Pedagogerna skall inte använda diagnoser som bortförklaring till ett utmanande beteende (Andrews 1999 s.116).

Enligt en forskning var man granskade olika metoder för att förbättra exekutiva funktioner hos barn under skolåldern fann man att barn kan utveckla sina förmågor till självreglering, exekutiva funktioner, impuls kontroll och upprätthållande av koncentrationen genom spel, lek och övningar (Klenberg m.fl. 2023).

I en annan studie använde man sig av olika sorters metoder för att stöda och utveckla barnens självregleringsförmåga. Dessa metoder bestod av att stöda barnens fri lek genom att stöda och lära barnen kommunikationsfärdigheter, t.ex. att vänta på sin tur. Pedagogerna skulle ge specifik beröm för önskvärt beteende. Barnen skulle även läras att fråga före man rör vid någon annan. Pedagogerna skulle visa intresse i barnens intressen och samarbeta med vårdnadshavare och andra i personalen. Pedagogen skulle bemöta barnen empatiskt och vara emotionellt tillgängliga. Strategier för att lära ut socio-emotionella färdigheter som användes av pedagogerna var: Lära barnen att uttrycka känslor, lära och stöda självreglering genom dagliga aktiviteter (t.ex. vänta i kö, tvätta händerna före en måltid). Pedagogerna skulle använda sig av olika sorters strategier för att hantera frustration. Ett sätt är att pedagogen utför en aktivitet först, sedan utför pedagogen tillsammans med barnet aktiviteten och till slut utför barnet själv aktiviteten. (Dan 2016 s.195–198)

Utmaningar som observerades hos barnen före interventionen i forskningen: Impulsivitet, fara för en själv, oberäknelig, brist på kontroll, svårigheter att ta det lugnt, slutar inte med någonting fastän hen blir ombedd att göra så, behöver hjälp för att interagera med andra barn, aggressivt beteende, rymmer, bråkigt beteende och aggressivt beteende vid problemlösning mm. Saker som förändrats efter interventionen: Barnet gör färre farliga saker, klarar av att stoppa sig själv, internaliserar vad som förväntas av hen, rymmer inte, klarar av att förmedla sina behov utan att behöva gråta, mer samarbetsvillig, utvecklade förmågor att leka, klarar av att självreglera vid frustration mm. De som jobbar på daghemmet hade även en positivare inställning till jobbet och barnen efter interventionen. (Dan 2016 s.195–198)

7.1.2 Socialt stöd

I flera av artiklarna framkom det hur viktigt det är att barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer erbjuds socialt stöd och hur detta sociala stöd påverkar deras utveckling. Detta kommer att öppnas upp genom begreppen inklusion och delaktighet.

I en forskning gjordes ett inkluderingsprogram som pågick i ett halvt år med 31 deltagare. Deltagarna var barn i 2,5–5-års ålder med autism. Programmet utgick från följande delar av barnens vardag på daghemmet: mellanåls- och måltidstider, samling, fri lek eller andra aktiviteter på daghemmet och utomhusvistelse. Barn med autism och neurotypiska barn deltog i alla aktiviteter tillsammans, med hjälp av lärarna som kunde ge stöd baserat på barnets individualiserade mål. (Jobin m.fl., 2023, s.4)

I inklusionsprogrammet fokuserades det på situationer som sker naturligt på daghemmet i naturlig kontext för att försöka nå mål och använda sig av utvecklingsbaserade och beteendebaserade metoder (barnets val och ledande, föredragna material och direkt feedback (förstärkelse)) för att öka motivation, men även vid anskaffande av, stödande och tillämpning av mål. (Jobin m.fl., 2023, s.5–6)

De individualiserade målen delades in i fyra olika kategorier: social kommunikation, lek, social interaktion och engagemang i grupp. Miljön på daghemmet ändrades för att skapa struktur för att underlätta lärande och engagemang. Detta gjordes genom bl.a. visuellt stöd, och att låta barnen lär sig av varandra. (Jobin m.fl., 2023, s.6)

Alla pedagogerna tilldelades egna uppgifter i de dagliga aktiviteterna. För att stöda lämplig uppsyn av barnen och pågående undervisning hade pedagogerna olika roller genom dagens lopp. Dessa uppgifter var bl.a. att ta emot barnen/föräldrarna och ta itu med specifika behov, delta i fri lek och stöda lek och sociala förmågor och stöda möjligheten till fungerande kommunikation under mellanmålstid mellan barnen. Lärarna hade ansvaret för att skapa veckovisa scheman i gruppen, var varje enskilt barn tas i beaktan. Schemat tillämpas på så sätt att det passar alla barnen i gruppen. Detta betyder bl.a att aktiviteter och övningar i schemat är passande för barnens utvecklingsnivå. (Jobin m.fl., 2023, s.6)

Miljön hade ett urval av olika leksaker och aktiviteter för att motivera barnens intresse. Urval på olika material som barnen föredrog fanns också för att engagera barnen i gruppsaktiviteter med andra barn genom materialen. (Jobin m.fl., 2023, s.6)

Olika strategier användes för att öka motivationen till samspel. Dessa strategier var bl.a. att pedagogen följer barnets ledning och deltar aktivt i barnets lek. Pedagogerna begränsade antalet leksaker för att ge rum för turtagning mellan barnen. Pedagogerna begränsade även tillgången till leksakerna genom att ha ett barn ansvarigt över dem (Jobin m.fl., 2023, s.6). Utmaningar angående beteende besvaras genom funktionell utvärdering av beteende, förebyggande strategier och genom att uppmärksamma positivt beteende. (Jobin m.fl., 2023, s.6)

Efter denna inkluderingsmetod såg man framsteg angående utmanande beteende hos barnen. Man observerade även att barnens sociala färdigheter hade utvecklats under programmets gång. Dessutom hade symptom på autism minskat. Samma resultat fann man i vårdnadshavarnas observationer. (Jobin m.fl., 2023, s.8)

I en annan forskning var man granskade inklusion av barn med autism deltog en deltagare i 4-års ålder. Barnet hade autism. Barnet deltog en dag i veckan i en grupp med 24 barn. Resten av tiden var hen på ett annat daghem. Denna forskning fokuserade på interaktionerna mellan barnet med autism och pedagogerna i gruppen. (Andre m.fl. 2019)

I början av studien uppvisade barnet utmaningar i sociala färdigheter, motoriska färdigheter, kognition och språk. Barnet hade svårt bl.a. i samspel med jämnåriga, språkliga färdigheter var inte utvecklade. Barnet hade även svårt att fokusera på någon uppgift eftersom hen hade svårt att förstå instruktioner. Till motoriska utmaningarna hörde att hen inte kunde förutspå eller utföra snabba korta rörelser. (Andre m.fl. 2019)

Läraren som var ansvarig för barnet hade 15-års erfarenhet av småbarnspedagogiken, men hade väldigt snäv erfarenhet av att lära barn med funktionsvariation. Läraren hade inte heller fått någon utbildning angående temat. (Andre m.fl. 2019)

Barnen fick delta i olika aktiviteter i smågrupper. Dessa aktiviteter var bl.a. bordsspel, byggklossar, konst osv. Aktiviteterna utfördes alltid på samma ställe men utvecklades enligt barnens behov. Till pedagogledda aktiviteter hörde bl.a. sångstund, lässtund och rim. Under dessa aktiviteter fick barnen sitta på golvet på en matta. Barnen uppmuntrares att lyssna på pedagogen och svara på olika frågor och direktiv. (Andre m.fl. 2019)

Barnet med autism observerades angående engagemang och deltagande med pedagogerna. För att mäta nivån på deltagande delas deltagandet in i tre kategorier:

- 1) **Aktivt deltagande:** Pedagogerna berättar för barnet vad som förväntas av hen angående beteende. Pedagogerna stöder, uppmuntrar och ger feedback. Under fri lek ger pedagogerna barnet instruktioner och stöd. Dessutom skall pedagogerna belöna eller neka olika beteenden.
- 2) **Passivt deltagande:** Pedagogerna berättar för gruppen vad som förväntas av dem angående beteende. Barnet med autism är i närheten av pedagogerna. Under fri lek ger pedagogerna gruppen instruktioner och stöd, utan att direkt interagera med barnet i fråga.
- 3) **Inget deltagande:** Pedagogerna berättar inget för gruppen vad som förväntas av dem angående beteende. En vuxen är inte i närheten av barnet med autism. Under fri lek och aktiviteter ledda av pedagogerna interagerar pedagogerna med gruppen, medan barnet med autism leker för sig själv en bit bort från gruppen.

Resultaten av forskningen visade att ju mer passiv pedagogerna var i interaktion med barnet, desto mer passivt blev barnets deltagande. Barnet visade passivt deltagande hälften av tiden i början. Aktiviteter ledda av pedagogerna på gruppnivå mötte inte barnets behov och utvecklingsnivå, vilket naturligt ledde till mindre deltagande från barnets sida. Under första perioden lekte barnet mer på sidan om av de andra än att faktiskt delta i lekar med andra barn. (Andre m.fl. 2019, s. 173, 175)

I andra perioden av forskningen hoppade det in en extra pedagog (hen kan kallas ”stödpersonen”) i gruppen vars uppgift var att vara som stöd till barnet med autism. Genom stödpersonens hjälp visade det sig att barnet kunde fokusera bättre på olika uppgifter än förut. Barnet kunde även fokusera på uppgifter under längre tid än förut. Pedagogerna fortsatte att tilltala hela gruppen, vilket gjorde det svårt för barnet att ta kontakt till pedagogerna. (Andre m.fl. 2019, s. 173) I fri leken såg man även en förändring. Barnet verkade vara mer aktivt och deltog i lekar med andra barn. Detta trodde man kunde bero på att barnet fick välja sina egna aktiviteter. Barnet kunde välja aktiviteter som passade

hens intressen och utvecklingsnivå. Under denna period deltog inte pedagogen i fri leken. (Andre m.fl. 2019, s. 173–174)

Under sista perioden var barnet aktivt engagerad. Stödpersonen gav vägledning och beröm istället för direktiv under denna period. Eftersom stödpersonens enda uppgift var att stöda barnet i fråga, hade hen tillräckligt med tid att vägleda barnet. Under denna period utvecklades även barnets lärande, speciellt angående sociala förmågor. Barnet kunde kommunicera mer effektivt med pedagogerna. (Andre m.fl. 2019, s. 174)

7.2 Förståelse

Flera artiklar tangerade samma tema: förståelse. Till detta tema hör bl.a. hur man som pedagog kan se barnet som en enskild individ med individuella behov, men även hur viktigt det är att erbjuda pedagoger utbildning angående neuropsykiatriska utmaningar för att öka kunskap och förståelse.

7.2.1 Se barnet som en enskild individ med individuella behov

I forskningen berättar pedagoger om hur viktigt det är att bygga upp ett förhållande och förtroende till barnet. För att det skall lyckas nämnde de god kommunikation, omsorg, tålmod och tillit till att bygga upp ett positivt förhållande med barnet. (Greenway & Edwards 2021 s.357)

Pedagogerna berättade om hur viktigt det är att se varje barn som en enskild individ med individuella behov. I forskningen kom det fram flertal gånger att det är viktigt att förstå barnens behov och att barnen har olika sätt för inläring. Att ge individualiserat stöd visade sig ge en positiv verkan, t.ex. styrka barnets uthållighet. Dessutom påpekades det att det var viktigt att spjälka upp uppgifter i mindre delar (Greenway & Edwards 2021 s.357). En annan forskning stöder samma tanke. Andrews (1999 s.116) säger att det inte finns en enda metod som passar för precis alla barn. Därför är det viktigt med individualiserat stöd.

De som jobbar som pedagoger på ett daghem skall evaluera om inlärningsmiljön är passande för barnets utvecklingsnivå. Om barn tvingas delta i aktiviteter som inte passar deras utvecklingsnivå, eller aktiviteter som pågår för lång tid kan de uttryckas hos dem i överaktivt beteende. Det kan t.ex. vara för mycket begärt av ett barn att vara med under samlingsstunder. Det kan löna sig för pedagogerna att planera flera korta gruppaktiviteter i stor grupp, i stället för några få långa aktiviteter. Pedagogerna kan även planera in smågruppsverksamhet. Då är det viktigt att det finns tillräckligt med tid för barnet att påbörja och avsluta aktiviteten. Ett barn är mer motiverat att delta om hen vet att hen har tid att utföra aktiviteten i lugn och ro. (Andrews 1999 s.116)

Varje barn har sina egna intresseområden som pedagogerna kan använda sig av. Användning av aktiviteter barnet gillar som en belöning för gott beteende är en fungerande metod för barnets lärande av förväntat beteende. Pedagogen kan växla mellan ett par aktiviteter barnet gillar. Då icke-önskvärt beteende påvisas kan pedagogerna hålla tillbaka belöningen (Andrews 1999 s.116).

I en annan forskning beskrivs även fungerande strategier för inläring: förmedlat lärande, scaffolding och individuella inlärningsmetoder för enskilda barn. Även i denna forskning påpekar man om smågruppsverksamhet, men även förberedande före förändringar. För barnet skall det också sättas upp passliga krav och evalueringar på basen av individuella förmågor och anpassningsförmåga (Dan 2016 s.195).

7.2.2 Utbildning för pedagogerna

I en forskning där man granskade pedagogers upplevelser av att jobba med barn som har neuropsykiatriska utmaningar kom det starkt fram att pedagogernas kvalité på jobbet de gör gynnas av utbildning. Kunskap visar sig vara kopplat till hur bra pedagogerna bemöter barnet och detta påverkar i sin tur barnets välbefinnande, beteende och symptom. Pedagogerna blev anställda för att lätta på lärarnas arbetsmängd och för att kunna erbjuda individualiserat stöd. Dessa pedagoger intervjuades om deras erfarenheter. Pedagogerna beskrev att kunnandet och verksamheten hade blivit bättre med tiden och att

det medfört förändringar i lärarnas attityd och barnens beteende. Pedagogerna trodde det kunde bero på informationssökningen de själva gjort angående ADHD. Ingen neuropsykiatrisk utbildning hade erbjudits till dem. Deras självständiga utbildande hade påverkat deras kunnande och självförtroende markant, vilket hade möjliggjort att de hittat och utvecklat strategier för att förbättra barnens beteenden och akademisk framgång. De beskrev att de hade mer kunnande om känslor, beteende och barnens triggers. Dessutom då de jobbade tillsammans med barnen kunde de erbjuda individualiserat stöd. De lyfte fram att de lärt sig att alla barnen är olika och att de ändrar strategier enligt barnens individuella behov. Allt detta ledde till att beteende och attityder mot barn med ADHD förbättrades. Då pedagogernas självförtroende ökade i takt med deras inläring om ADHD kände de att de klarar av sitt jobb och att finna rätt strategier. (Greenway & Edwards 2021 s. 356)

7.3 Samarbete

I flera artiklar kom det fram om hur viktigt det är att samarbeta med olika parter för att tillgodose barnet med den bästa möjliga vardagen. Dessa kommer öppnas upp till nästa.

Flera forskningar påvisar vikten av ett gott samarbete mellan hemmet och pedagogiska miljön barnet befinner sig i. Genom att samarbeta med hemmet kan båda parterna dela med sig olika metoder som fungerar. Dessutom är det viktigt för barnet att liknande metoder används i hemmet och på daghemmet. Tillsammans med vårdnadshavarna kan pedagogerna sätta upp mål för olika belöningssystem. Barnet kan t.ex. genom att nå olika mål angående beteende på daghemmet vinna en belöning hemma. Det är viktigt att daghemmet och hemmet har samma regler angående de saker som bestäms om i belöningsystemet. Systemet måste vara konsekvent för att fungera. Beteenden som anses icke-önskvärda i en miljö, skall även så vara i den andra miljön (Andrews 1999 s.116–117).

Samarbete mellan skolan och hemmet var någonting som pedagogerna upplevde som viktigt. Pedagogerna beskrev hur samarbetet försvårats av vårdnadshavares negativa inställning. Förhållanden mellan barn och lärare blev strama då strategierna som användes i skolan inte användes hemma, t.ex. ”jag behöver inte göra det här för min mamma

gillar inte det” (Greenway & Edwards 2021 s.358–359). I en annan forskning där man hade som mål att stöda barn med utmaningar angående exekutiva funktioner och känslereglering fann man att bristen på samarbete mellan hemmet och daghemmet gjorde så att metoder som användes på ett ställe inte användes på det andra. I den miljön där man använde sig av olika metoder som fungerade försvann utmaningar angående exekutiva funktioner helt och hållet, men pga. bristande samarbete uppkom utmaningarna i andra miljön fortfarande (Klenberg m.fl. 2023).

I forskningen angående pedagogernas upplevelser av att jobba med barn med neuropsykiatriska utmaningar kom det också fram hur viktigt det är att göra samarbete med kollegerna och att metoderna hålls konsekventa. I forskningen beskrevs det att lärare visade intresse för det jobb pedagogerna hade gjort och samarbetade så att samma metoder som pedagogerna använde blev använda av andra pedagoger (som inte deltog i forskningen) också. (Greenway & Edwards 2021 s.35)

8 Diskussion

Detta kapitels syfte är att diskutera resultaten i koppling till teoretiska referensramen och tidigare forskningen. Val av metod kommer att diskuteras och till slut diskuteras förslag på fortsatt forskning.

8.1 Resultatdiskussion med koppling till teoretiska referensramen och tidigare forskning

Inom det salutogena perspektivet tror man att salutogenes delvis byggs upp av att människan tilldelas kunskap angående faktorer som främjar goda hälsoval, bl.a. att söka upp sociala relationer (Drugli & Lekhal, 2020, s.23). I resultatet och den tidigare forskningen kom det fram olika sätt man kan handla utifrån ett salutogent och socialpedagogiskt förhållningssätt. I flera artiklar framkom det hur barn kan inkluderas i en grupp på daghemmet. Artiklarna tog upp pedagogens roll i det hela, vilket var bl.a. att delta i barnens fri lek, följa barnens ledning, stöda leken och sociala förmågor, men även stöda möjlighet till fungerande kommunikation under måltider (Jobin m.fl., 2023, s.4, 6). För att se till att barnen skall kunna vara i samspel med andra rekommenderades att

pedagogerna kan använda sig av bildstöd som hjälp till kommunikationen (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

Inom socialpedagogiken sägs det att människorna blir till i möten med andra och speglar sina uppfattningar om sig själva i andra. Socialt samspel och kommunikation är viktigt för att människan skall utveckla sin identitet, och personlighet (Cederlund & Berglund, 2017 s.57–58, 66). I forskningarna framkom det att pedagogernas förhållningssätt och bemötande till barnet påverkade huruvida barnet blev inkluderat i barngruppen och aktiviteter på daghemmet. Ju mer passiv pedagogen var i interaktion med barnet, desto mer passivt blev barnets deltagande. Fungerande metoder var bl.a. att prata direkt till barnet istället för att adressera hela gruppen (Andre m.fl. 2019, s. 173, 175). Till en god växelverkan hörde att pedagogen vägleder barnets uppmärksamhet till olika saker på ett entusiastiskt sätt och att pedagogen är fysiskt värvarande och går ner på huk i barnets höjd då hen kommunicerar med barnet. (Ahonen, 2015, s. 119)

Inom socialpedagogiken strävar man även till att föra människor i kontakt med samhället, t.ex. familjen, skolan eller vänskapsgrupp (Mäkinen m.fl. 2009, s. 108–109). I flera av artiklarna kom det fram om just hur viktigt det är att samarbeta med vårdnadshavarna och att inkludera dem i processer och beslut på daghemmet angående barnet. Vissa artiklar gav konkreta sätt man kan samarbeta med vårdnadshavarna, t.ex. genom belöningssystem och att hålla fast vid samma regler hemma och på daghemmet angående beteende (Andrews 1999 s.116–117). Samarbetet kunde också se ut så att de bildstödet som fanns på daghemmet duplicerades så att man i hemmet kunde använda sig av likadana system (Närhi, 2022, s. 42). Dessutom kom det fram att förhållanden mellan pedagoger och barn blev försämrade då samarbetet mellan hemmet och daghemmet inte fungerade. (Greenway & Edwards 2021 s.358–359)

En motståndsresurs för välbefinnande som tas upp inom det salutogena perspektivet är socialt stöd. Det sociala stödet kan ges av vårdnadshavarna eller pedagogerna på daghemmet. Socialt stöd kan även fås genom att vara integrerad i olika grupper och uppleva tillhörighet till dessa (Drugli & Lekhal, 2020, s.23). Inte en enda av de valda artiklarna i detta arbete tangerar resultat anknutet till barnens egna upplevelser av tillhörighet och

välbefinnande. Resultaten utgår från vuxnas observationer och tankar kring hur de tror de kan stöda barns välbefinnande och tillhörighet.

Inom socialpedagogiken sägs det att människor växer då de blir uppmärksammade för deras kompetenser och styrkor. Barnen skall även ges individualiserat stöd på basen av deras behov och intressen (Cederlund & Berglund, 2017, s.65–66, 77). I forskningen kom det fram flertal gånger att det är viktigt att förstå barnens behov och att barnen har olika sätt för lärande. Att ge individualiserat stöd visade sig ge en positiv verkan, t.ex. styrka barnets uthållighet (Greenway & Edwards 2021 s.357). Miljön för lärande skall evalueras och ändras på den enligt barnens behov. (Andrews 1999 s.116) Användning av aktiviteter barnet gillar som en belöning för gott beteende är en fungerande metod för barnets lärande av förväntat beteende (Andrews 1999 s.116). Man kan även använda sig av smågruppsverksamhet som möjliggör bl.a. att barnet blir sedd som en enskild individ (Ahonen, 2015, s.168–177). För att tillgodose barnens individuella behov upplevdes det att pedagogerna behövde få utbildning angående neuropsykiatriska utmaningar och symptom (Greenway & Edwards 2021 s. 356).

För att bli rustad med motståndskrafter som nämns inom det salutogena perspektivet visade resultaten och tidigare forskningen olika metoder för att uppnå detta. En av dessa metoder innebar att lära och stöda självreglering hos barnen genom dagliga aktiviteter, t.ex. vänta i kö, tvätta händerna före en måltid (Dan 2016 s.195–198). Det kom även fram att barn kan utveckla sina förmågor till självreglering, exekutiva funktioner, impulskontroll och upprätthållande av koncentrationen genom spel, lek och övningar (Klenberg m.fl. 2023). Det ansågs även fungerande att ge barnen återkommande, direkt och specifik feedback över beteenden (Andrews 1999). För att klara av olika utmaningar angående exekutiva funktioner ansågs det viktigt att bryta ner uppgifter i mindre delar och upprepa instruktionerna så många gånger det behövs. Pedagogerna skall själva klara av att hålla sig lugna i dessa situationer och använda sig av effektiva direktiv (Andrews 1999 s.116; Teasdale m.fl. 2022 s.405). Störande moment i barnets omgivning skall även minskas på enligt behov. Dessutom skall det skapas passligt långa stunder som kräver koncentration var barnet får uppleva känslan av att lyckas (Matilainen & Hewitt 2024, s.35–36, 48). Till förflyttnings- och väntesituationer nämndes det att man

kan använda sig av metoder som t.ex. förberedelse genom bilder och att spjälka upp aktiviteter (Ahonen, 2015, s.168–177). Bildstöden skall vara korta och tydliga som visar hurdant beteende som är accepterat. Bildstöd skall även användas då barnet ges anvisningar (Matilainen & Hewitt, 2024, s.35–36, 48).

Faktorer som påverkar barns salutogenes och bidrar till känsla av sammanhang är: konsistens, balans, delaktighet och emotionell närhet (Drugli & Lekhal, 2020, s.24). Konsistens togs fram i största delen av artiklarna, bl.a. då det diskuterades om rutiner och förutsägbar vardag för barnen. Då det kommer till emotionell närhet är det svårt att säga hur barnen upplever det då de valda artiklarna inte gick in på barnens upplevelser. I flera av artiklarna kom det dock fram hurdana metoder och förhållningssätt pedagogerna har haft i sin användning för skapa nära känslomässiga relationer med barnen där de blir förstådda, känner bekräftelse och tillhörighet. För att bli förstådda och få bekräftelse användes mycket bildstöd. För att öka barnens upplevelse av tillhörighet jobbade pedagogerna med att inkludera barnen i gruppen på daghemmet och aktiviteterna i vardagen.

8.2 Metoddiskussion

Eftersom temat jag ville skriva om var ganska brett valde jag att göra en litteraturstudie. En intervjustudie eller enkätstudie skulle även ha fungerat bra och varit intressant att göra. Jag kunde ha gjort i ordning enkäter med frågor till pedagoger på daghem som tangerade hurdant stöd de erbjuder barn och familjer med neuropsykiatrisk funktionsvariation. Då skulle jag ha fått mer precisa och lokala svar från daghem inom t.ex. Östra Nyland.

Eftersom jag valde att göra en litteraturstudie gav det mig friheten att söka reda på information angående mitt tema från andra länder än Finland. Det visade dock sig vara svårare än jag trodde bl.a. att hitta relevanta artiklar pga. att olika länder använder sig av olika begrepp då de hänvisar till småbarnspedagogisk verksamhet och dessa alla begrepp kan betyda helt olika saker. Jag fick jobba hårt på att analysera varje artikel och

granska att artiklarna jag valt faktiskt tangerade det jag ville ha svar på i mitt lärdomsprov. Jag hade också velat undvika att fokusera så mycket på diagnoser som mitt lärdomsprov i slutändan fokuserade på, men det var utmanande att hitta artiklar utan att söka dem mha diagnoser som sökord. Den mest utmanande delen av lärdomsprovet var att leta reda på artiklar, men efter att jag valt ut artiklar till arbetet var det enkelt att göra en innehållsanalys på dem. Jag valde att spjälka upp artiklarna i teman och kategorier på basen av deras innehåll eftersom det för mig blev mest tydligt och strukturerat på det viset. Sedan var det bara att börja fylla kategorierna med innehåll och leta efter likheter och olikheter i dem.

8.3 Avslutande diskussion och förslag på fortsatt forskning

Jag anser att jag fått svar på min forskningsfråga. Genom tidigare forskningen och innehållsanalysen anser jag att jag funnit konkreta metoder hur barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation kan stödas inom småbarnspedagogiken. Jag tycker dock att arbetet blev en aning för brett. Jag kunde ha snävt ner arbetet till ett visst tema i stället för att inkludera alla teman jag hittade. Man kunde ha skrivit ett helt lärdomsprov om bl.a. hur barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation inkluderas och görs delaktiga i vardagen inom småbarnspedagogiken. Man skulle även ha fått ihop ett helt arbete med att bara analysera artiklar angående emotionella färdigheter eller exekutiva funktioner. Dessutom skulle det funnits alldeles tillräckligt med artiklar angående samarbete mellan hem och småbarnspedagogiken för ett skilt lärdomsprov. Skulle jag ha valt ett visst tema kunde jag ha fått djupare svar på olika metoder som kan användas inom småbarnspedagogiken för att stöda barn med neuropsykiatrisk funktionsvariation.

Detta arbete har gett mig kunskap på ett brett plan över olika stödformer. Jag hoppas att eventuella läsare även kan dra nytta av detta arbete. På basen av resultatet i detta arbete och statistiken som påvisar en markant ökning av neuropsykiatrisk funktionsvariation, anser jag att pedagoger inom småbarnspedagogiken måste tilldelas information och kunskap angående dessa. Dessutom behövs mera forskning för att finna fungerande metoder som tryggar barns vardag inom småbarnspedagogiken i takt med stigande antal NPF-diagnoser.

Källor

ADHD-Liitto, 2024, *Information om adhd*. Tillgänglig: <https://adhd-liitto.fi/information-om-adhd/> Hämtad: 16.7.2024.

Ahonen, L., 2015, Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tillgänglig: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Hämtad: 17.11.2024.

Andre, A., Louvet, B., Despois, J., & Velez, C., 2019, *Preliminary Exploration of the Inclusion of a Child With Autism in a Preschool With Complex Dynamic Systems*, Hamill institute on disabilities.

Andrews, K., 1999, *Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: The Implications for Early Childhood Educators*, Early Childhood Education Journal, Vol. 27, No. 2.

Arcada, 2014, God vetenskaplig praxis I studierna vid Arcada, Tillgänglig: https://start.arcada.fi/system/files/media/file/2019-06/god_vetenskaplig_praxis_i_studier_vid_arcada.pdf Hämtad: 31.10.2024.

Autismiliitto, 2022, *Asperger – osa autismikirjoa*, Helsingfors. Tillgänglig: <https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/asperger-osa-autismikirjoa/> Hämtad: 16.7.2024.

Autismiliitto, 2021, *Mikä ihmeen autismikirjo?* Tillgänglig: https://autismiliitto.fi/wp-content/uploads/2021/11/Mika-ihmeen-autismikirjo_esite-2021_saavutettava.pdf Hämtad: 16.7.2024.

Cederlund, C., & Berglund, S., 2017, *Socialpedagogik – pedagogiskt socialt arbete*, Liber AB, Stockholm.

Dan, A., 2016, *Supporting And Developing Self-Regulatory Behaviours In Early Childhood In Young Children With High Levels Of Impulsive Behaviour*

Drugli, M.P., & Lekhal, R., 2020, *Att rusta barn för livet – Förskolans arbete för barns positiva utveckling*, Lund, Studentlitteratur.

Eriksson, M., 2017, *The Sense of Coherence in the Salutogenic Model of Health*.

Forskningsetiska delegationen, 2023, God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den I Finland, Tillgänglig: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-04/Forskningsetiska_delegationens_GVP-anvisning_2023.pdf Hämtad: 16.11.2024.

FPA, 2024, *Antalet deltagare i neuropsykiatrisk rehabilitering ökar – i synnerhet rehabiliteringen för barn och unga har utvecklats*. Tillgänglig: <https://www.kela.fi/aktuellt->

[privatpersoner/5968649/antalet-deltagare-i-neuropsykiatrisk-rehabilitering-okar-i-syn-
nerhet-rehabiliteringen-for-barn-och-unga-har-utvecklats](#) Hämtad: 14.9.2024

Greenway, C., & Edwards, A., 2021, *Teaching assistants' facilitators and barriers to effective practice working with children with ADHD: a qualitative study*

Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, Utbildningsstyrelsen.

Jacobsen, D., 2012, *Förståelse, beskrivning och förklaring- introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Studentlitteratur AB, Lund.

Jobin, A., Stahmer, A., Camacho, N., May, G., Gist, K., & Brookman-Frazee, L., 2023, *Pilot Feasibility of a Community Inclusion Preschool Program for Children With Autism*, SAGE publications.

Karolinska institutet, 2020, *Referensguide för APA7*. Tillgänglig: <https://kib.ki.se/skriva-referera/skriva-referenser-att-ange-kalla/referensguide-apa-7> Hämtad: 16.11.2024.

Lag om småbarnspedagogik 13.7.2018/540, Finlands författningssamling. Tillgänglig: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540> hämtad: 2.10.2024.

Lunds universitet, 2021, Examenarbete T5 läkarprogrammet: Göra litteraturstudie. Tillgänglig: <https://libguides.lub.lu.se/c.php?g=297461&p=4112444> Hämtad: 26.10.2024

Matilainen, M., & Hewitt, S., 2024, *Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa*, Tekijät ja Santalahti-kustannus.

Mielenterveystalo, *Vad är ADHD och ADT?*, HUS. Tillgänglig: <https://www.mielenterveystalo.fi/sv/egenvard/egenvardsprogrammet-koncentrationssvarigheter/vad-ar-adhd-och-adt> Hämtad: 16.7.2024.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., & Saarnio, T., 2009, *Ammattina sosionomi*, WSOYpro Oy.

Närhi, J., 2022, *Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten vanhempien näkemyksiä yhteistyöstä varhaiskasvatuksessa*. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/82794/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202208254327.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Hämtad: 20.11.2024

Närhi, V., & Pitkänen, J., 2016, *Varhaiskasvatuksessa ja koulussa toteutettavat ADHD-oireisten lasten ja nuorten tukitoimet*. Tillgänglig: <https://www.kaypahoito.fi/nix00959#R2> Hämtad: 17.11.2024

- Pihlgren, A., 2018, *Det pedagogiska trädet*. Tillgänglig: <https://www.youtube.com/watch?v=NVdozr9nDd4> Hämtad: 10.10.2024.
- Savikuja, T., & Puustjärvi, A., 2022, *Nepsy-opas – Tukea neuropsykiatrisiin haasteisiin*, Ps-kustannus, Jyväskylä.
- Talentia, 2018, *Vardagen, värderingarna och etiken - Etiska riktlinjer för yrkespersoner inom det sociala området*.
- Talentia, 2023, *Varhaiskasvatuksen sosionomi – Talentian varhaiskasvatustyöryhmä on valmisteellut luonnoksen tehtäväkuvasta*. Tillgänglig: <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/> Hämtad: 11.10.2024.
- Teasdale, A., Duran, P., & Axelrad, M., 2022, *Efectiveness of Clinic-Based Brief Behavioral Intervention (BBI) in Long-term Reduction of ADHD Symptoms Among Preschoolers*
- THL, 2024, *Förekomsten av ADHD-diagnoser hos barn och unga 2022 ADHD-diagnoser blir vanligare i jämn takt – skillnaderna mellan kön och regioner är rätt så stora*. Hämtad: 13.10.2024. Tillgänglig: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148197/F%C3%B6rekomsten%20av%20ADHD-diagnoser%20hos%20barn%20och%20unga%202022.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tjersland, O., Engen, G., & Jansen, U., 2011, *Allianser – Värderingar, teorier och metoder i socialt arbete*.
- Utbildningsstyrelsen, 2022, *Grunderna för planen för småbarnspedagogik*.
- Utbildningsstyrelsen, *Vad innebär stöd för barnet i småbarnspedagogiken?* Tillgänglig: <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/vad-innebar-stod-barnet-i-smabarnspedagogiken> Hämtad: 24.9.2024.
- Zander, E., *Det här är autism*, Autismforum. Tillgänglig: <https://www.autismforum.se/om-autism/det-har-ar-autism/> Hämtad: 16.7.2024.

Bilagor

Bilaga 1, Databaser, sökord och artiklar

Databas	Sökord	Valda artiklar
EBSCOhost	early childhood education AND adhd	Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: The Implications for Early Childhood Educators
EBSCOhost	early childhood education AND adhd	Teaching assistants' facilitators and barriers to effective practice working with children with ADHD: a qualitative study
EBSCOhost	executive functions AND preschool AND finnish	Effectiveness of ENGAGE in Reducing Difficulties in Everyday Executive Functions among Finnish Preschoolers: A Randomized Controlled Trial
EBSCOhost	Behavioural intervention AND adhd AND pre-school	Effectiveness of Clinic-Based Brief Behavioral Intervention (BBI) in Long-term Reduction of ADHD Symptoms Among Preschoolers
ABI/INFORM global	executive functions AND preschool children, Support AND Self-Regulatory Behaviours AND Young Children	Supporting And Developing Self-Regulatory Behaviours In Early Childhood In Young Children With High Levels Of Impulsive Behaviour
Sage journals	autism AND preschool AND inclusion	Pilot Feasibility of a Community Inclusion Preschool Program for Children With Autism

Sage journals	autism AND preschool AND inclusion	A Preliminary Exploration of the Inclusion of a Child With Autism in a Preschool With Complex Dynamic Systems
---------------	---------------------------------------	--